

Ordított Pál, majd megrepedt toroka  
 S a két kezét a gyomrára nyomta.  
 „Jaj, jaj! — bögött — végem van már nékem,  
 Meghalok én itt a halban, érzem!“  
 Egy darabig tűrte azt a cethal,  
 De gondolta: ha a gyerek meghal,  
 Még őt fogják felelőssé tenni,  
 A gyerekekhez hogy mert karót enni!  
 Hisz a karó nem főzelékféle  
 S bárhogy vesszük, nem saláta mégse!  
 Így szólt tehát a hal Pálhoz végül:  
 „Elleszek én ma pecsenye nélkül.  
 Eltátom hát óriási szájam,  
 Ugorj most ki a gyomromból bátran!“

Palkó gyerek ki is ugrott erre  
 Ágya elé — a fejére esve.  
 Hisz az ágyból ugrott ki a földre;  
 Orrát, fülét biz jól összetörte.

Ettől kezdve Palkó gyerek este  
 Magát torkig tele sose ette.  
 Tudta már, mit nem is tagad senki:  
 Vacsorára nem jó sokat enni!

b) A költemény által keltett élmény megbeszélése. (A gyerekek elmondják hasonló „élményeiket.“)

c) A költemény újbóli elolvasatása szómagyarázattal.

d) A költemény tartalmának elmondatása.

e) Elmélyítés. Mire tanít ez a tréfás költemény?

III. Összefoglalás. Legyünk mindenben mértékletesek!

1941. január 2. hete.

*Olvasmánytárgyalás.*

#### IV. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Futó M.: A szén története c. olvasmány tárgyalása.

Nevelési cél: A természet csodás elrendezése az Isten alkotása.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A mult órán olvasott olvasmány számonkérése. A legutóbb tárgyalt költemény felújítása.

b) Áthajlás az olvasmányra. (Erdeklődés keltés.) Mit csinálnánk télen tüzelőanyag, fa, szén nélkül? (Megbeszélés, a figyelmet rátereljük a szénre.)

c) Célkitűzés. Beszéljünk ma a szénről, annak történetéről. Leírta ezt nekünk szépen Futó Mihály, olvassuk el, hogyan s mit mond a szénről!

II. *Tárgyalás.* a) Az olvasmány bemutatása.

*A szén története.*

Tél van. Az emberek fáznak. Már nem sétálgatnak az utcán, hanem sietve járnak. Egyik szeneskocsi a másik után halad. Csikorognak a kerekek a nagy teher alatt. A lovak lábai megfeszülnek, ahogy huzzák a nehéz kocsikat. A kocsik után egy-egy kísérő ballag.

Az egyik kocsi mögött öreg ember lépeget, botjára támaszkodva. Arcán öröm ragyog. Ugyan minek örül? Bizonyosan annak, hogy milyen jól esik majd kis unokáinak a szénrel fűtött meleg szoba!

A szeneskocsi végre megáll egy ház előtt. A kocsiról szénporos, fekete legények ugrálnak le. A szenet nagy kosarakba rakják s úgy hordják le a pincébe. Az öreg bácsi a kapuban ügyel. Amikor az egyik legény az utolsó kosár szenet is hátára kapja, az öreg ember megszólal:

— Ezt már ne vigye le, fiatal barátom! Öntse csak ki a konyhában a szenesládába! Hadd legyen kéznél! Mindjárt meg is rakjuk a kályhát. Eddig csak fával fűtöttünk!

Azután az öreg telerak egy szeneskannát és beviszi a szobába.

— Isten hozta, nagyapó, Isten hozta! — köszöntik a gyerekek.

Nagyapó most egy nagy darab szenet tesz a kályhába. Közben így szól:

— Ettől majd melegebb lesz ám a szoba!

Azzal letelepedik a kályha mellé. Nemsokára odatelepszene nagyapó mellé a gyerekek is. Nagyapó éppen a szenet nézegeti. A gyerekek nem tudják megérteni: mi nézni való van azon a fekete tűzrevalón? Piroska meg is kérdezi:

— Miért nézegeti a szenet, nagyapó?

— Biz én azért nézegetem, kis unokám, mert a szén eszembe juttatja fiatalságomat! Bányász voltam én valamikor régen. Messze keleten, Erdélyben, a Zsil-folyó völgyében dolgoztam. Tömérdek szén van ott a föld belsejében. Ott, a föld sötét gyomrában töltöttem én el fiatalságomat. Tanácsokat, utasításokat adtam a derék bányászoknak, hogy s mint végezzék dolgukat. Bányászmérnök voltam.

— Tessék beszélni valamit a szénbányáról, nagyapó! — szólalt meg most Lacika.

— Jól van, kis unokám, beszélek! Üljetek hát ide körém!

Megindul a beszéd, folyik a szó a meleg szobában. A gyerekek csendben, figyelemmel hallgatnak. A kályhában vígan duruzsol a tűz.

— Bizony nem valami szép a szénbánya környéke! — kezdi nagyapó. — Csupa fekete, szénporos ott minden. Fekete a fa. Fekete az emberek ruhája, keze, arca. De a lelkük szép tiszta, fehér. Kora reggel, amikor megkondul a kápolna kis hangja, a bányászok összegyűlnek imára. Azután kiki elbúcsú-

zik feleségétől, gyermekeitől, szüleitől. A szénbányász sohasem tudja: viszontláthatja-e hozzátartozóit? Amikor leszáll a bányába, nem tudja: napvilágra kerül-e ismét? Azért fohászodik előbb a jó Istenhez. Segítséget kér Tőle nehéz és életveszélyes munkájához... A bányászok felvonógépen szállnak le a föld alá, a sötét *tárnákba*. Tekervényes folyosók ezek. Fojtó, meleg levegő és vak sötétség fogadja ott lent a bányászokat. Néha ezer méternyi mélységbe is leszállnak. Amikor a gyengén pislogó *bányász-lámpák* sárga fénye mellett látni kezdenek, ugyan mit látnak? Jobbra-balra fekete, fénylő sziklákat csupa szénből. A szénsziklákból hatalmas repedések és üregek vannak. Ezek a repedések mérges, gyilkos gázt rejtegetnek magukban... A tárna teteje már nem szén, hanem föld. Vastag rétegben rakódott az sok, sok ezer év alatt a szénre. Ezt a földréteget vas- és fagerendák tartják, hogy be ne omoljon. A tárna alján halad a *bányavasút*. A tárna alja különben lueskos, nyirkos, mert munkaközben sokszor fakad a tárna falából meleg forrás. A vizet pedig nehéz a bányából elvezetni. Ilyen helyen dolgoznak a bányászok!... Csattog a csákány a kezükben... Fejtik, bontják a szenet. Megtelnek a bányavasúttal. Lovakkal, öszvérekkel vontatják a szenet a felvonóhoz. A felvonókon jut aztán a szén a föld felszínére. Nehéz munka ez embernek, állatnak egyaránt. A sötétség is nagyon bágyasztó, de a nagy hőség még jobban fáraszt. A lovak és öszvérek az örök sötétségben még a szemük világát is elvesztik... A nagy meleg gyöngíti az izmokat, nehezé teszi a lélekzést, fárasztja a szívet. Hogyha nem kapnának felülről friss levegőt, akkor bizony nem sokáig bírnák a munkát a bányászok! Hatalmas szellős tetőkön áramlik a friss levegő a tárnákba. Néha azonban még így is veszedelembe jutnak a bányászok. Olyankor történik ez, amikor valamelyik repedésből vagy üregből kiszabadul a gyilkos gáz. Láthatatlanul oson be a tárnákba. Még szaga sincs. De a bányász rögtön felismeri lámpája fényéről. Nosza, abbamarad a munka!... Megszólal a bányaharang... Erősebben dolgoznak a szellőztetők. A bányászok sietnek a felvonókhoz. Aki idejében oda nem ér, az halálfia!...

Nagyapó itt abbahagyja az elbeszélést. A gyerekek visszafojtott lélekzettel hallgatnak még egy darabig. Künn hideg szél fú. A kályhában vígan ég a szén. A tűz csakugy árasztja a meleget.

— Hát akkor a bányászoknak köszönhetjük, hogy most olyan kellemes meleg van nálunk! — törte meg a csendet Pirokska.

— Azoknak bizony! — mondta nagyapó.

b) Az olvasmány által keltett élmény megbeszélése.

c) Az olvasmány újból való olvastatása, szómagyarázat.

d) Az olvasmány tartalmának elmondása, előbb kisebb egységekben, majd összefüggően.

*III. Összefoglalás.* Hol bányásszák a szenet? Hogyan jutunk a szénbányába? Kik fejtik ott a szenet? Milyen a szénbánya világa? Milyen veszedelem leselkedik a bányászokra? Mit csinálnak ilyenkor? Hogyan hozzák fel a bányából a kifejtt szénét? Mit köszönhetünk a szénbányászoknak?

Becsüljük meg a derék munkásokat!

1941. január 3. hete.

*Történelem.*

## V. OSZTALY.

A tanítás anyaga: A török küzdelmek kora.

Nevelési cél: Magyarország Európa érdekében is helyt állott e földön!

*I. Előkészítés.* a) Számonkérés. A középkori városok fejlődéséről tanultak összefoglaló felújítása.

b) Célkitűzés. A török elleni küzdelmek állandósulnak. Beszéljünk e korról.

*II. Tárgyalás.* A rendek teljesítették Zsigmond utolsó kívánságát és halála után vejét, Albert osztrák herceget választották királlyá.

a) Az első Habsburg király. Albert (1437—1439) volt az első *Habsburg* a magyar trónon. Hogy az ország függetlenségét az idegen uralkodóval és tanácsosaival szemben megőrizték, a király hatalmát a rendek pontosan meghatározták.

Idegenek méltóságokat nem viselhettek. Leányait csak az országos tanács beleegyezésével adhatja férjhez. Nádort csak az országgyűlés hozzájárulásával nevezhet ki. A császári koronát csak az ország beleegyezésével fogadhatja el.

b) A török háborúk. Albert megfogadta, hogy a törvényeket megtartja. Közben háborút kezdett a törökkel. Sereget gyűjtött és Szendrő alá vonult. Seregében azonban veszedelmes vérhasjárvány támadt. A járványnak a király is áldozatul esett. Erre a sereg felbomlott, Szendrő a török kezében maradt.

c) Árva László király, Albert fia, László, apja halála után született. Az országgyűlés nagyrésze a török veszedelem miatt Ulászló lengyel királyt hívta meg a trónra. Erzsébet királyné is beleegyezett a tervbe. Fia születése után azonban ígéretét megbánta, s fia részére követelte a trónt. Kottaner Ilona nevű palotahölgyével ellopatta a koronát Visegrád várából s azzal fiát megkoronáztatta. Ulászló érkezésének hírére azután III. Frigyes császárhoz menekült.

d) I. Ulászló és Erzsébet pártja között polgárháború keletkezett, melybe most már a kapzsi császár is beavatkozott. Növelte a bajt a huszita Giskra betörése az ország északi részeibe, akit Erzsébet a Felvidék főkapitányává nevezett ki. Végre két-évi viszálykodás után a pápa követe békét közvetített a pártok